

València, 16 d'octubre de 2023

Un estudi de l'IATA i la UOC assenyala que les revistes científiques estan a favor de la ciència oberta però plantegen reticències

- **El treball ha partit d'una enquesta a 420 editors de revistes científiques indexades al directori *Dulcinea*, un projecte que té com a objectiu conèixer les polítiques editorials de les revistes espanyoles respecte a l'accés als seus arxius**
- **L'estratègia nacional de ciència oberta aprovada enguany pel Ministeri de Ciència i Innovació implica que esta pràctica ha de continuar evolucionant, amb nous elements i debats**

Un treball dut a terme conjuntament per Remedios Melero, investigadora de l'Institut d'Agroquímica i Tecnologia d'Aliments (IATA), centre del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), i Alexandre López Borrull, professor de la Universitat Oberta de Catalunya (OUC), determina que els editors de les revistes científiques espanyoles tenen una clara predisposició cap a la ciència oberta, però encara troben moltes barreres per a aplicar les pràctiques sobre les quals es fonamenta. L'estudi ha estat publicat en la revista *Learned Publishing*.

El treball científic, titulat *Perceptions regarding open science appraised by editors of scholarly publications published in Spain*, ha partit d'una enquesta als editors de les revistes científiques indexades al directori *Dulcinea*, un projecte que té com a objectiu conèixer les polítiques editorials de les revistes espanyoles respecte a l'accés als seus arxius, els drets d'explotació i les llicències de publicació. D'acord amb les respostes de 420 editors de revistes científiques espanyoles, el seu suport a la ciència oberta és evident, però no sempre es tradueix en accions concretes a causa de les preocupacions que planteja la implementació total dels seus mètodes.

Els resultats indiquen que el 92% de les capçaleres són revistes d'accés obert, un dels pilars de la ciència oberta perquè implica que qualsevol usuari amb accés a internet pot accedir a un article, llegir-lo, guardar-lo, emprar-lo i fer mineria de dades. En canvi, les altres pràctiques pròpies de la ciència oberta no tenen tanta adhesió per part dels editors. Només el 16% de les revistes disposen d'una política sobre la disponibilitat de les dades d'investigació subjacents i poques ofereixen directrius clares sobre com citar i posar a lliure disposició el conjunt de dades de les investigacions.

En una proporció similar, només el 15% de les revistes permeten l'enviament d'articles que prèviament s'han depositat en un repositori de *preprints*. Els *preprints* són articles científics que es penjen a un servidor sense que hagen sigut revisats per altres científics ni acceptats per una revista, una pràctica que es va accentuar durant la pandèmia per a accelerar l'arribada de les investigacions en medicina i salut pública. “Entre altres factors, esta reticència a permetre que els *preprints* estiguen disponibles es pot deure al fet que, per una qüestió de mètriques, els editors volen que els autors i lectors lligin i citen els continguts publicats en les seues revistes”, explica Remedios Melero, investigadora de l'IATA-CSIC.

La ciència oberta és un moviment que combina diferents pràctiques per a fer que el coneixement científic siga accessible a tothom i pugui ser reutilitzable per altres investigadors, amb la finalitat d'augmentar l'intercanvi d'informació i les col·laboracions científiques en benefici del conjunt de la societat. Això implica obrir els processos de creació, avaluació i comunicació del coneixement científic més enllà de la comunitat científica tradicional i “els editors de les revistes especialitzades poden exercir una influència considerable mitjançant la implementació o no de directrius i polítiques editorials que afavorisquen este procés”, explica Alexandre López professor de la UOC.

L'escull de la revisió oberta

Amb tot, la principal barrera per a una completa implementació de la ciència oberta és el fet de fer transparent i sense anonimat el procés d'avaluació per experts, el que seria el Open Peer Review (OPR). La revisió dels articles científics per part d'altres experts és un procés inherent i imprescindible de la comunicació científica, però que este procés siga també obert genera recel entre els editors, que veuen més inconvenients que no avantatges. D'ací que únicament el 2% de les revistes posen en pràctica les revisions obertes per iguals.

Entre les barreres citades pels editors en relació a la revisió oberta per iguals hi ha la dificultat de trobar revisors, la rivalitat i la generació de conflictes entre companys, l'allargament del procés o que es genere cert biaix en relació en les revistes més prestigioses.

“Els editors científics tenen un gran coneixement del seu sector i volen avançar en la ciència oberta, però tenen encara aspectes que els preocupen i estan intentant fer proves a petita escala per a aprendre quin camí és el millor”, explica l'investigador de la UOC. L'anonimat, segons els resultats, encara seria la millor solució per a afavorir la disponibilitat de revisors i les bones revisions, que és el pilar principal de la comunicació científica mitjançant les revistes acadèmiques.

Un futur prometedor

“Les pràctiques de ciència oberta no condueixen a una pèrdua d'originalitat ni amenacen la integritat de l'obra, però encara queda camí per aconseguir que l'obertura de tot el procés editorial siga completa, sobretot quant als processos d'avaluació i als *preprints*”, apunta Remedios Melero.

Tot i la detecció d'estes barreres, el futur de la ciència oberta a Espanya convida a l'optimisme. L'estratègia nacional de ciència oberta aprovada enguany pel Ministeri de Ciència i Innovació implica que esta pràctica hauria de continuar evolucionant a bon ritme, amb nous elements i debats damunt la taula gràcies al suport governamental.

Este projecte d'investigació amb participació de la UOC afavoreix els [Objectius de Desenvolupament Sostenible](#) (ODS), concretament el número 9, sobre [indústria, innovació i infraestructures](#).

Referència:

Melero, R.; Boté-Vericad, J.; López-Borrull, A. *Perceptions regarding open science appraised by editors of scholarly publications published in Spain*. *Learned Publishing* 36 (178-193). 2023. <https://doi.org/10.1002/leap.1511>.

La investigadora de l'IATA-CSIC i coautora de l'estudi, Remedios Melero. Crèdits: IATA-CSIC.